

นิยามใหม่ของพื้นที่ภูเก็ศึกษา: ความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต Redefining Space of Phuket Studies: Multicultural Citizenship in Phuket Island

วัลลภา อินทรังค์*

Wanlapa Intarong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 83000

Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, Phuket 83000 Thailand

*Corresponding author E-mail: wanlapa.i@pkru.ac.th

(Received: February 7 2024; Revised: March 26 2024; Accepted: June 10 2024)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ 1) เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายใหม่ในวัฒนธรรมภูเก็ต และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต โดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา และนโยบายทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต จำนวน 2 คน 2) กลุ่มนักวิชาการด้านความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก การส่งเสริมและพัฒนาพลเมืองในมิติต่าง ๆ จำนวน 2 คน และ 3) กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 2 คน ในประเด็นความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรม เพื่อการนิยามความหมายใหม่ของพลเมืองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์และภูมิสังคมบนพื้นที่เกาะภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต ควรประกอบด้วย 1) ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย 2) ความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม 3) ความเป็นพลเมือง “ตงห่อ” 4) ความเป็นพลเมืองสากล และ 5) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล คุณลักษณะดังกล่าวสามารถนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต ผ่านการขับเคลื่อนด้วยระบบการศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาของชาติเป็นเครื่องมือหลัก ประกอบกับหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาภูเก็ตศึกษาที่มีสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ตทั้ง 5 ด้าน โดยมีแนวทางในการส่งเสริมด้วยการจัดการเรียนการสอน ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเสริม หรือบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรม และสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันบนพื้นที่เกาะอย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ : ความเป็นพลเมือง; ความหลากหลายวัฒนธรรม; พื้นที่; เกาะภูเก็ต

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to investigate spatial context affecting the creation of new identity and diversity in Phuket culture, and 2) to propose a guideline promoting multicultural citizenship in Phuket Island (Koh Phuket) by studying from relevant books, academic articles, research studies and structured interviews involving 3 groups of stakeholders as follows: 1) a group of 2 experts in the strategic development and cultural policy of Phuket province, 2) a group of 2 academic officers specializing in Thai and global citizenship, as well as the promotion and development of citizenship in various dimensions, 3) a group of 2 local historians. The research findings from the study showed that multicultural citizenship in Phuket Island should consist of characteristics: 1) democratic citizenship, 2) environmental citizenship, 3) “Tong Ho” citizenship, 4) international citizenship, and 5) digital citizenship. These characteristics led to a guideline promoting multicultural citizenship in Phuket Island through propelling education system using a national education curriculum as the major instrument in conjunction with a local curriculum for the subject of Phuket study with the learning strand about characteristics of multicultural citizenship in Phuket Island in 5 aspects. A guideline promoting multicultural citizenship consisted of teaching and learning activities, modifying of teaching and learning, organizing extra activities or integrating subjects to raise students’ awareness of the importance of multicultural citizenship and be able to adjust themselves to live together in the island in a quality manner.

Keywords : Citizenship; Multicultural; Area; Phuket Island (Koh Phuket)

บทนำ

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นในประเทศไทยอย่างชัดเจน ทางด้านกายภาพของพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเกาะขนาดเล็กถูกตัดขาดจากแผ่นดิน ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ในประเทศไทย (Fine Arts, Department, 2001) ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรป่าไม้ที่มีทั้งป่าชายหาด ป่าพรุ ป่าบก และป่าชายเลน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเล (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดภูเก็ต, 2565) ซึ่งภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับต้นของประเทศ เปลี่ยนผ่านจากเมืองเหมืองแร่มาสู่เมืองเกษตรกรรม และปรับตัวสู่เมืองท่องเที่ยวที่สำคัญระดับโลก เป็นเมืองสร้างสรรค์ที่ได้รับการรับรองจากยูเนสโกว่าเป็น Gastronomy City แห่งหนึ่งของโลก (ธราธร รัตนฤทธิชัย, 2566) ด้วยเหตุนี้ทิศทางการพัฒนาพื้นที่เกาะภูเก็ต พ.ศ. 2566-2570 จึงเป็นการพัฒนาเกาะภูเก็ตให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว การศึกษานวัตกรรมบริการในระดับมาตรฐานนานาชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกำหนดเป้าหมายสำคัญเพื่อการมุ่งสู่ความเป็นเลิศของเมือง ในด้านการท่องเที่ยวท่องเที่ยวส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่เกาะภูเก็ตสู่ Smart City, Sport Tourism, City of Gastronomy, Medical Hub, Marina Hub, MICE City และส่งเสริมการพัฒนาศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาค (องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2565)

ในขณะที่จังหวัดภูเก็ตกำลังเผชิญกับจุดเชื่อมโยงระหว่างความทันสมัย แต่ในขณะเดียวกันยังคงต้องรักษาไว้ซึ่งประเพณีท้องถิ่น อันดงามท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม สถานการณ์ข้างต้นจึงนับเป็นความท้าทายของพลเมืองภูเก็ตต่อการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2547) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในแง่ของจิตใจ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจ ทั้งยังทำให้เกิดแรงผลักดันให้มีการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน และประเทศชาติ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าขณะที่โลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้คนในสังคมย่อมเกิดการเรียนรู้กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว อันนำมาสู่การผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมต่างชาติที่สามารถอยู่ร่วมกันเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลงตัว ดังเช่น พลเมืองภูเก็ตที่เปิดรับและใช้ความก้าวหน้าของมนุษยชาติ ในการหาวิธีที่จะนำวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมต่างชาติมาผนวกไว้กันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า การนิยามใหม่ของพื้นที่ภูเก็ตศึกษาจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองที่สะท้อนให้เห็นการอยู่ร่วมกันของสังคมบนพื้นที่เกาะ ที่มีลักษณะความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และภาษา และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในภูเก็ตต่อไป โดยมีการนำแนวทางการนิยามพื้นที่ใหม่มาประยุกต์ใช้ในการนิยามใหม่ของพื้นที่ภูเก็ต ซึ่งผลจากการศึกษาสามารถเป็นแนวทางให้พลเมืองเกาะภูเก็ตเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับภูมิศาสตร์และภูมิสังคมใหม่ของความเป็นเกาะภูเก็ต และในขณะเดียวกันยังคงรักและภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต บทความฉบับนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อมุ่งศึกษาการนิยามใหม่ของพื้นที่ภูเก็ต ด้านความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายใหม่ในวัฒนธรรมภูเก็ต
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้เขียนดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มข้อมูลเกี่ยวข้องกับบริบทจังหวัดภูเก็ต ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาจังหวัดภูเก็ต ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะภูเก็ต 2) กลุ่มข้อมูลเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก การส่งเสริมและพัฒนาพลเมืองในมิติต่าง ๆ และ 3) กลุ่มข้อมูลเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองในพื้นที่เกาะ และแนวทางการส่งเสริมพลเมืองในพื้นที่เกาะของประเทศอื่น ๆ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา และนโยบายทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต จำนวน 2 คน 2) กลุ่มนักวิชาการด้านความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก การส่งเสริมและพัฒนาพลเมืองในมิติต่าง ๆ จำนวน 2 คน และ 3) กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 2 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เขียนได้ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถอดความ (Transcribe) และนำมาแยก (Parsed and Segmented) ตามประเด็น และหา Theme ของข้อมูล ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้เขียนจำแนกการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายใหม่ในวัฒนธรรมภูเก็ต

ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 กลุ่ม ดังที่กล่าวไปข้างต้น เพื่อเป็นข้อมูลทราบบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายใหม่ในวัฒนธรรมภูเก็ต และเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในภูเก็ตต่อไป

1.1 บริบทเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้น กับนิยามใหม่ในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การนิยามอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจถึงแก่นของอัตลักษณ์ในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ดังที่ ฌาคตชาย รมิตานนท์ (2550) เสนอว่า อัตลักษณ์กับสังคมเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall and Gay (1996 อ้างใน นพพงษ์ กงพิมพ์, 2563) ที่ได้กล่าวถึงการนิยามอัตลักษณ์ว่าไม่ได้เกิดขึ้นโดยตนเองหรือเกิดตามธรรมชาติ แต่ถูกตั้งโดยวัฒนธรรม เป็นการนำเอาวัฒนธรรมมาเชื่อมโยงและประกอบเข้ากับสังคมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นวงจรวัฒนธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์ หากพิจารณาจากแนวคิดข้างต้น สามารถจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ได้เป็น 2 มิติ ตามแนวคิดของอภิญา เพื่องฟูสกุล (2546) ดังนี้ มิติแรกเป็นการเชื่อมต่อบริเวณความเป็นปัจเจกกับโครงสร้างสังคม ซึ่งสังคมเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดตัวมาในอีกมิติหนึ่งอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับมิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเราทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด กล่าวโดยสรุปสามารถแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น หากต้องนิยามอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตใหม่ จำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบทด้านสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีอัตลักษณ์ที่มีการสั่งสม บ่มเพาะวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของตนเอง และมีการหยิบยืมวัฒนธรรมต่างถิ่นมาประยุกต์ และพัฒนาให้เป็นไปตามกาลสมัยที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยสามารถจำแนกรายละเอียดด้านอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเกาะภูเก็ตตามแนวคิดของอภิญา เพื่องฟูสกุล (2546) ได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) อัตลักษณ์บุคคล การนิยามอัตลักษณ์บุคคลของพลเมืองจังหวัดภูเก็ต หลีกเลียงไม่ได้ที่จะต้องพิจารณาด้าน

ประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานที่ปรากฏเมื่อปี พ.ศ. 1568 ภูเก็ตเป็นที่รู้จักของนักเดินเรือ โดยมีหลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่แสดงในแผนที่บัตเลมว่าการเดินเรือต้องเดินทางผ่านแหลมจังสีลอน ซึ่งคือจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน (ฤดี ภูมิภูถาวร, 2550) ในอดีตคนกลุ่มแรกที่อาศัยอยู่บนเกาะภูเก็ตคือ ชาวซาไก (Negritos) ที่อาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของคาบสมุทรมาลายูและเกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามัน ต่อมา มีชนชาติมอญจากพะโค ซึ่งเป็นเชื้อสายหนึ่งของพวกเซ่ง หรือชาวเล นอกจากนี้ยังพบว่ามอญอินเดียฝ่ายใต้บริเวณอ่าวเบงกอลทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของชมพูทวีปเข้ามาค้าขายและหาแร่ดีบุกบริเวณตะกั่วป่า ในเวลาต่อมาก็มีชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อค้าขาย หลังจากนั้นได้มีชาติตะวันตกทั้งโปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส และอังกฤษ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเกาะภูเก็ต จากการเข้ามาของชนหลายกลุ่มข้างต้นได้นำมาสู่การเพิ่มจำนวนประชากร และการผสมผสานทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง ชาวจีน ชาวมอญ และชาวตะวันตกในเกาะภูเก็ต จนเกิดเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่นำเอาวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ มาปรับปรุงและดัดแปลง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ทศนคติ รวมถึงความเชื่อทางศาสนา และทำให้คนภูเก็ตปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม จนกระทั่งกลายเป็นอัตลักษณ์บุคคลของชาวภูเก็ต (จารุณี คงกุล, 2561; องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2565) ที่เรียกว่า “ตงห่อ” ซึ่งเป็นภาษาถิ่นของจังหวัดภูเก็ต หมายถึงการเป็นคนดีในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความกตัญญู เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยที่สภากาชาดจังหวัดภูเก็ตมุ่งเน้นในการสร้างเยาวชนให้เป็นเด็กตงห่อ โดยสร้างเอกลักษณ์ค่านิยมคนภูเก็ต ภายใต้คำขวัญที่ว่า “สร้างคนภูเก็ตให้ตงห่อ เพียงพอด้วยหลักคิด ไกลซ์วัฒนธรรมประเพณี รักศักดิ์ศรี กตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์ สุจริต พอเพียง มีวินัย จิตอาสา” (สภากาชาดจังหวัดภูเก็ต, 2557)

2) อัตลักษณ์ทางสังคม องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต (2565) และ Fine Arts Department (1999) ได้นิยามอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่เกาะภูเก็ต โดยสรุปได้ดังนี้

(1) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านภาษา ได้แก่ การนำภาษาถิ่นภูเก็ต ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูมาผสมผสานกัน จนเกิดเป็นภาษาอังกฤษสำเนียงจีนฮกเกี้ยน ภาษามลายูสำเนียงจีนฮกเกี้ยน และภาษาไทยสำเนียงภาษาถิ่นภูเก็ต รวมทั้งภาษาอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ภาษารัสเซีย ภาษาเยอรมัน ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศสเพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารและประกอบอาชีพ

(2) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านการสร้างบ้านเรือนและที่อยู่อาศัย เดิมปลูกบ้านแบบไทยแล้วจึงเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบของจีน และต่อมา

ได้เลียนแบบฝรั่ง ซึ่งเรียกชื่อว่า บ้านเรือนแบบซิโน-ยูโรเปียน ซึ่งซิโน หมายถึง จีน ส่วนยูโรเปียน หมายถึง กลุ่มชาวยุโรปที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ซึ่งลักษณะบ้านที่สร้างในภูเก็ตมี 2 แบบ คือ แบบเป็นอาคารเดี่ยว ๆ เรียกว่า อั้งม่อหลาว และอาคารแบบห้องแถว เป็นตึก 2 ชั้น ด้านหน้าของตึกชั้นล่างจะมีทางเดินต่อเนื่องกัน เป็นทางเท้าที่เป็นลักษณะเด่นของอาคารแบบนี้ เรียกว่า “หง่อเก็ก” เป็นทางเดินที่กันแดด กันฝนได้

(3) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ชาวภูเก็ตรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบจีนบ่าไว้โดยปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น ชุดย่าหย่า ซึ่งเป็นชุดลำลอง ตัวเสื้อตัดด้วยผ้าลูกไม้หรือผ้าป่าน รุ่ยเปีย แขนยาว เข้าเอวรัดรูป ปีกลายฉลุทั้งที่คอเสื้อ ชายเสื้อ และปลายแขน ตัวเสื้อด้านหน้าปลายแหลมยาว ความยาวตัวเสื้อจะอยู่ระดับสะโพกบน ปกเสื้อด้านหน้าแเบออกสำหรับติดโก้งหรือกระดุมทองฝังเพชรที่ร้อยเชื่อมด้วยสร้อยทอง ส่วนผ้านุ่งนิยมใช้ผ้าปาเต๊ะปักเลื่อม

(4) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านอาหาร อาหารของชาวภูเก็ตจะเน้นไปทางด้านอาหารจีน ได้แก่ หมี่ฮกเกี้ยน หมี่หุ่น หมี่สั่ว โอวต้าว ปอเปี๊ยะสด เสี่ยวโบย และโลบะ นอกจากนี้ยังมีขนมหวาน ได้แก่ อังกู ฮวดโก้ย โอเอว๋ ตูโบ้ และอาโป้ง ฯลฯ

(5) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านประเพณี เช่น การแต่งงาน ชาวภูเก็ตมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนร่วมกัน กล่าวคือ ตอนเช้าของวันแต่งงาน เจ้าบ่าวจะแห่ขันหมากและของหมั้นต่าง ๆ มาบ้านเจ้าสาว และเมื่อเสร็จพิธีหมั้น เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะต้องไปสักการะเจ้าแม่กวนอิม (ปุดจ้อ) ณ ศาลเจ้าปุดจ้อ และไปไหว้หลวงพ่อแซ่ม ณ วัดฉลอง เมื่อเสร็จพิธีดังกล่าวก่อนการเลี้ยงฉลองการแต่งงาน จะมีการเชิญญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายรับการคารวะน้ำชาจากเจ้าสาว และเจ้าบ่าว เรียกว่า “ผั่งเต้” และส่งตัวเจ้าสาวเจ้าบ่าวเข้าเรือนหอตามประเพณีทั่วไป นอกจากประเพณีการแต่งงาน ชาวไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ตยังมีประเพณีถือศีลกินผัก (เจี๊ยะฉ่าย) ประเพณีพ้อต่อ ประเพณีไหว้เทวดา ที่ยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

(6) อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านศาสนา พื้นที่เกาะภูเก็ตมีความหลากหลายด้านศาสนา ปรากฏวัดพุทธ มัสยิด โบสถ์คริสต์ วัดซิกข์ และวัดฮินดู พหลเมืองภูเก็ต นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 75 ศาสนาอิสลามร้อยละ 20 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 4 นอกนั้นนับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาซิกข์ ศาสนาฮินดู ร้อยละ 1

จากนิยามและการจำแนกอัตลักษณ์ในบริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดภูเก็ต สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ใหม่บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมข้ามชาติ

ดังที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์, (2564) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรมข้ามชาติ เป็นการเคลื่อนย้ายคน สิ่งของ และข้อมูลข้ามพื้นที่อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของผู้คนและวัฒนธรรม สู่การอยู่ร่วมกันในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเป็นหนึ่งในบรรทัดฐานการอยู่ร่วมกันทางสังคม” ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถนิยามความเป็นพลเมืองของพื้นที่เกาะภูเก็ตใหม่ได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มี “ความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรม”

1.2 บริบทเชิงพื้นที่ กับแนวทางการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายวัฒนธรรมที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองพื้นที่เกาะในต่างประเทศ

การทบทวนการสร้างความเป็นพลเมืองในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกับพื้นที่เกาะภูเก็ตมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและกำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมของภูเก็ตได้ ผู้เขียนจึงเลือกประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นเกาะ และมีบริบทที่คล้ายคลึงกับเกาะภูเก็ต และเป็นประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มของประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน (เขตบริหารพิเศษฮ่องกง) ผลการศึกษาสามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. ประเทศสิงคโปร์ เป็นประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะขนาดเล็กที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากพิจารณารายละเอียดด้านอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมพบว่า ด้านอัตลักษณ์บุคคล พหลเมืองสิงคโปร์มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ครูเป็นกลไกสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนพหลเมืองสิงคโปร์ ด้วยการสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้กับพหลเมือง โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานสำคัญในการควบคุมดูแลเนื้อหาภายในแบบเรียน ที่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคม และนำไปสู่การสร้างการยอมรับและการเข้าใจความหลากหลายของแต่ละกลุ่มเชื้อชาติ ผ่านโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา โดยกำหนดเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน (ปาลิดา พุทธประเสริฐ, 2558) ดังที่ Alviar-Martin, T., & Ho, L. C. (2011) ได้กล่าวว่า ครูในสิงคโปร์ต้องมีความรู้เรื่องของอัตลักษณ์ เข้าใจความหลากหลาย รวมถึงต้องรู้และเข้าใจบริบทของบุคคลที่มีความหลากหลายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน นอกจากนี้ Ho, L. C. (2009) ยังได้กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลในประเทศสิงคโปร์ว่า การแสดงตัวตนและการยึดมั่นไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติและกลุ่มที่แตกต่างกัน เป็นคุณลักษณะหนึ่งของพหลเมืองสิงคโปร์ แต่ในทางกลับกันก็ต้องปรับตัวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์มากขึ้น สำหรับสิงคโปร์มีวิธีการส่งเสริมความเป็นพลเมืองท่ามกลางความหลากหลายทางเชื้อชาติ ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม พบว่านโยบายด้านการศึกษา

ของสิงคโปร์มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรุ่นใหม่มีความรู้และความคิดในเรื่องการพัฒนาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ซึ่งมีหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) พลเมืองสิงคโปร์จะต้องมีความรู้สึกที่มีลักษณะเป็นรากฐานเดียวกันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาติ 2) พลเมืองสิงคโปร์รุ่นใหม่ทุกคนจำเป็นต้องรู้เรื่องราวความเป็นมาของประเทศสิงคโปร์ 3) พลเมืองสิงคโปร์ต้องเข้าใจในความเป็นสิงคโปร์ กล่าวคือ เข้าใจถึงความท้าทายของประเทศและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตและอนาคตเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกันและฝ่าฟันอุปสรรคในอนาคตได้ และ 4) พลเมืองสิงคโปร์รุ่นใหม่ต้องถูกปลูกฝังในเรื่องความเชื่อมั่นในคุณงามความดีของสังคม และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม

2. สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ตั้งอยู่บนคาบสมุทรเกาหลีในภูมิภาคเอเชียตะวันออก หากพิจารณารายละเอียดด้านอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่าด้านอัตลักษณ์บุคคล ลักษณะความเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเป็นพลเมืองโลกในยุคข้ามชาติ ดังที่ Moon, S. (2010) ที่กล่าวว่า สิ่งทีพลเมืองเกาหลีใต้จำเป็นต้องตระหนัก คือ เรื่องของการสร้างความสามัคคีในความหลากหลายวัฒนธรรม และการยอมรับความแตกต่างและตระหนักถึงความหลากหลายด้านบุคคล ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม พบว่านักการศึกษาและผู้กำหนดนโยบายของเกาหลีใต้ คำนึงถึงการให้ความรู้พลเมืองที่ตอบสนองความต้องการของสังคมข้ามชาติ และเป็นความเป็นสากล โดยมีโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงกับการฝึกความอดทนต่อเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน แต่ยังเปิดกว้างต่อความแตกต่างทางสังคม ชาติ และชุมชนโลก ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองโลกในยุคข้ามชาติ ด้วยเหตุนี้แนวคิดในการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของเกาหลีใต้ จึงเน้นการฝึกฝนความสามารถในการคิดตัดสินใจในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การให้ความรู้ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมการเมือง และบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองที่มีสำนึกรับผิดชอบ (เลิศพร อุดมพงศ์, 2560)

3. ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศหมู่เกาะที่พัฒนาแล้วและมีมาตรฐานการครองชีพและดัชนีการพัฒนามนุษย์สูง เป็นผู้นำระดับโลกในอุตสาหกรรมและอิเล็กทรอนิกส์ หากพิจารณาอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมพบว่าด้านอัตลักษณ์บุคคล ประเทศญี่ปุ่นมีความหลากหลายด้านเชื้อชาติและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ อย่างชัดเจน โดยที่ความหลากหลายด้านเชื้อชาติในญี่ปุ่นเป็นการผสมผสานเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม ค่านิยมที่จำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองญี่ปุ่น คือ การรับรู้ถึงสำคัญของมนุษย์ สิทธิ ประชาธิปไตย และเข้าใจ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่วนบุคคล ด้านอัตลักษณ์ทางสังคมพบว่า ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการสร้างพลเมืองที่กระตือรือร้นกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังที่ Hoskins, B. (2007) เสนอไว้ว่า องค์ประกอบที่ดีของการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ภาคประชาสังคม และชุมชน สังเกตได้จากหลังจากการปฏิรูประบบการศึกษาที่พัฒนาพลเมืองของญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนต่อชุมชนและสังคม และยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อการสร้างพลเมืองคุณภาพ (Smart Citizens) สู่สังคมญี่ปุ่น 5.0 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ความสุขในบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงจากการที่ประเทศมีประชากรสูงอายุจำนวนมาก (พรวรรณ พลบุญ, นิศารทองนอก, 2563)

4. สาธารณรัฐประชาชนจีน (เขตบริหารพิเศษฮ่องกง) เป็นเขตปกครองตนเองริมฝั่งทางใต้ของประเทศจีนอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Shiu-Hing, L., 2001) หากพิจารณารายละเอียดด้านอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่าด้านอัตลักษณ์บุคคล ในอดีตฮ่องกงเป็นเมืองตกอยู่ในอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ฮ่องกงจึงเป็นเมืองที่มีความหลากหลายวัฒนธรรมไปโดยปริยาย แต่ในขณะเดียวกันฮ่องกงยังมีภาษาดั้งเดิมของตนคือภาษาจีน พลเมืองจึงมีการปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้ในความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ด้านอัตลักษณ์ทางสังคมพบว่า ฮ่องกงจัดเป็นเขตบริหารพิเศษที่พัฒนาแล้ว ระบบการศึกษาของฮ่องกงได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษตั้งแต่ยุคอาณานิคม รัฐบาลที่บริหารฮ่องกงได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเตรียมพลเมืองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โดยการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้พลเมืองได้มีทักษะในอนาคต การสร้างพลเมืองให้มีความเป็นสากล มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ มีความสามารถในการสื่อสารภาษาสำคัญของโลก คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน รวมถึงความสามารถด้านการค้า เทคโนโลยีการสื่อสาร และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเตรียมเกาะฮ่องกงให้เป็นประเทศที่เปิดเสรีทางการค้า ในขณะเดียวกัน การเตรียมความพร้อมทางการศึกษาของฮ่องกงให้ความสำคัญกับท้องถิ่น และระดับชาติเพื่อการปรับสภาพความเป็นพลเมืองรุ่นใหม่ของฮ่องกงเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ดังที่ Law, W. W. (2004) กล่าวว่า การเตรียมให้ความสำคัญกับความเป็นสากล การหลอมรวมปรัชญาตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกันอย่างผสมผสานกลมกลืน เป็นการสร้างความทันสมัย การเปลี่ยนแปลง และเอกลักษณ์ของพลเมืองฮ่องกง

จากผลการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ที่ถูกระบุ และบริบทเชิงพื้นที่เกาะในต่างประเทศ กับนิยามใหม่ในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์และความหลากหลายวัฒนธรรมที่มีผลต่อความเป็น

พลเมืองภูเก็ต สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะอย่างชัดเจน โดยผลที่ได้ผู้เขียนได้นำข้อมูลไปสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ตต่อไป

2. การเสนอแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต

แนวทางการส่งเสริมพลเมืองบนพื้นที่เกาะภูเก็ตสู่คุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรม ควรอยู่บนฐานคิดต่อไปนี้

1. ฐานคิดระดับนโยบาย จังหวัดภูเก็ตควรตระหนักถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่ได้กำหนดให้วิสัยทัศน์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ว่า “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ” และประยุกต์ใช้แนวคิดของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2580 ที่ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองไทยไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ว่า “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ ร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” รวมถึงให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 13 ที่ได้วางรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้มีทักษะที่อย่างรอบด้าน คือ ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ทักษะด้านดิจิทัล และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ รวมถึงทักษะทางสังคม/พฤติกรรม (Soft Skills) อาทิ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดสร้างสรรค์ การปรับตัว การยอมรับความแตกต่าง การสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยนำแนวคิดข้างต้นมาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ตให้มีคุณภาพและนำไปสู่การเป็นเมืองไทยที่มีคุณภาพต่อไป

2. ฐานคิดระดับหลักสูตร การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในพื้นที่เกาะภูเก็ต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้พลเมืองเข้าใจและเห็นความสำคัญของความหลากหลายวัฒนธรรม การศึกษาระดับหลักสูตรจึงมีบทบาทสำคัญ ดังแนวคิดของ เลิศพรอุดมพงษ์, (2560) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

เป็นการวางแผนและกำหนดกระบวนการเรียนรู้แบบเป็นระบบต่อเนื่อง มุ่งให้ผู้เรียนได้มีองค์ความรู้ที่หลากหลายเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนตามหลักสูตร รวมทั้งปลูกฝังทักษะในการเป็นพลเมืองที่เหมาะสมไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ และเข้าใจต่อบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อให้ผู้ผ่านการศึกษาในหลักสูตรสามารถนำความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญยิ่งขึ้น (สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรชา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2560) ด้วยเหตุนี้การวางทิศทางการพัฒนาพลเมืองของจังหวัดภูเก็ต จึงควรจัดกระทำผ่านระบบการศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาของชาติเป็นเครื่องมือหลัก เนื่องจากเป็นช่องทางที่จะสามารถปลูกฝังชุดความคิด ความเชื่อ ข้อมูล ความรู้ และอื่น ๆ ให้กับประชาชนของชาติ เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงของโลกในมิติต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทักษะศตวรรษที่ 21 จึงกลายมาเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่ระบบการศึกษาจะต้องพัฒนาให้กับผู้เรียนเพื่อสร้างพลเมืองของชาติและพลเมืองโลก ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคิดในการจัดทำหลักสูตร

3. ฐานคิดระดับสถานศึกษา สถานศึกษาควรนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสภาพของชุมชนนั้น ๆ ในบริบทพื้นที่เกาะ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2561) ได้นำเสนอว่า ควรดำเนินงานในรูปคณะกรรมการระดับสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ครูผู้บริหาร ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลาย เพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสภาพของชุมชน ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดไว้ เพื่อจะได้ทราบถึงจุดเน้น หรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ และการจัดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่าควรอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใด เป็นรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม และควรจะมีเนื้อหามากน้อยอย่างไร ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ และจัดทำรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับบริบทจุดเน้นของสถานศึกษาและบริบทพื้นที่เกาะ

ผู้เขียนเชื่อว่า หากจังหวัดภูเก็ตกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพลเมือง ด้วยการประยุกต์ใช้ฐานคิดข้างต้นเป็นแนวทางในการดำเนินงาน จังหวัดภูเก็ตจะเป็นจังหวัดที่มีพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาจังหวัดต่อไป และเชื่อว่าแนวทางดังกล่าวจะสามารถพัฒนาพลเมืองภูเก็ตสู่พลเมืองที่มีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ที่เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เคารพในสิทธิ เสรีภาพ กฎของสังคม และหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) ความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม ที่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความรู้ ค่านิยม ทักษะคิด และจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในบริบทพื้นที่เกาะ

3) ความเป็นพลเมือง “ตงห่อ” ที่รู้จักตัวตน รักและภูมิใจในอัตลักษณ์ภูเก็ต เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดมีส่วนร่วมในการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น รวมถึงสามารถใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวันได้

4) ความเป็นพลเมืองสากล ที่มีความสามารถในการสื่อสารภาษาสำคัญของโลก ตระหนักถึงการเชื่อมโยงและการพึ่งพาอาศัยกันในระดับสากล มีจิตสำนึกร่วมถึงปัญหาในระดับโลก มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ระหว่างท้องถิ่นสู่ระดับโลกกับระดับสากลเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

5) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่มีทักษะการรู้ดิจิทัล ได้แก่ การรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง การรักษาข้อมูลส่วนตัว การจัดการเวลาหน้าจอ การจัดการภัยคุกคามบนโลกออนไลน์ การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การมีมารยาททางดิจิทัล และ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานิยามใหม่ของพื้นที่ภูเก็ตศึกษา : ความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต ประเทศไทย เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อต้องการการนิยามความหมายใหม่ให้กับพลเมืองบนพื้นที่เกาะภูเก็ต ซึ่งเป็นพลเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และต้องการกำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์และภูมิสังคมของพื้นที่ ตามแนวคิดพื้นที่ใหม่เพื่อการจัดเตรียมพื้นที่ใหม่สำหรับพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ต ซึ่งในการศึกษาการนิยามใหม่ของพื้นที่ในหลากหลายมุมมอง ดังแนวคิดของ Uclés, M. L. (2019) ได้ศึกษานิยามใหม่ของประชาธิปไตยในเอลซัลวาดอร์เพื่อพื้นที่ใหม่และแนวปฏิบัติใหม่สำหรับทศวรรษ 1990 ในละตินอเมริกาที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นการสร้างพื้นที่นิยามใหม่ด้านความเป็นประชาธิปไตยขยายกว้างจากประชาธิปไตยแบบรัฐสภาทางการเมือง ทำให้เป็นประชาธิปไตยของภาคประชาสังคม ที่มีระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของการจัดระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่นเดียวกับงาน Wood, G. K., & Lemley, C. K. (2015) ได้ศึกษาขอบเขตวัฒนธรรมในโรงเรียนและชุมชนเพื่อกำหนดพื้นที่ใหม่ผ่านการจัดระเบียบ ผ่านหลักสูตรของโรงเรียนและเสนอวิธีการทำให้พื้นที่ที่มีการโต้แย้งเป็นพื้นที่ประชาธิปไตยมากขึ้น

ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า การเตรียมพลเมืองชาติสำหรับอนาคต เป็นการเตรียมพลเมืองให้มีความพร้อมสำหรับการแข่งขันระดับนานาชาติ เนื่องจากความรู้ของผู้คน นวัตกรรม และความสามารถในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการแข่งขันในอนาคต ดังแนวคิดของ ชรินทร์ มั่งคั่ง และนิติกร แก้วปัญญา (2564) ที่กล่าวว่าการเตรียมการเป็นพลเมือง เป็นสิ่งสำคัญเพราะโลกได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม การเตรียมความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองของโลกในอนาคตที่คาดการณ์ไว้ของพลเมืองต่อไปในศตวรรษหน้า เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญ จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นพลเมืองในแผ่นดินใหญ่ (Mainland) หรือพลเมืองในพื้นที่เกาะ (Island) ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ล้วนจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองทั้งสี่ ดังตัวอย่างการเตรียมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่น ที่กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้กำหนดคุณลักษณะขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองญี่ปุ่น โดยใช้ชื่อว่า Kohmin : citizenship โดยกำหนดในเป้าหมายการพัฒนาพลเมืองว่าพลเมืองจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) เป็นบุคคลที่มีความตระหนักต่อบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในฐานะพลเมืองของประเทศบนพื้นฐานหลักการที่ว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนชาวญี่ปุ่น 2) เป็นบุคคลที่มีความตระหนักต่อบทบาทและความรับผิดชอบของตนเอง รวมถึงการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม 3) เป็นบุคคลที่มีความตระหนักรู้รอบรู้ และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดเวลา/ตลอดชีวิตเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 4) เป็นบุคคลที่ตระหนักรู้อย่างลึกซึ้งต่อคุณค่าและแนวคิดที่ว่าด้วยความมีสหภาพ สิทธิมนุษยชน หน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และ 5) มีความสามารถในการใช้ชีวิตหรือดำเนินการได้อย่างอิสระ (Independent Action) เพื่อใช้สิทธิของตนเองในด้านต่าง ๆ หรือแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทั้งหมดข้างต้น (Otsu, 2013) และตัวอย่างการเตรียมของสิงคโปร์ ดังที่ Lee, W. O. (2013) ที่ได้กล่าวไว้ว่า นโยบายของประเทศได้เตรียมพลเมืองสิงคโปร์ให้มีความพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นคนที่มีความเชื่อมั่น สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักตนเอง และกล้ายืนหยัดในสิ่งถูกต้อง 2) เป็นคนมีความใคร่รู้ และมีความรับผิดชอบต่อ 3) เป็นคนที่มีความกระตือรือร้นกับการมีส่วนร่วม และ 4) เป็นคนที่มีความเป็นประชากรของสังคมและประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้แนวทางในการพัฒนาพลเมือง และการวางทิศทางการพัฒนาพลเมืองของจังหวัดภูเก็ต ที่ขับเคลื่อนผ่านระบบการศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาของชาติเป็นเครื่องมือหลัก ประกอบกับหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อทำให้เห็นถึงความสำคัญของ

จังหวัดภูเก็ตกับแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมบนพื้นที่เกาะ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองหลากหลายวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะต่อไป ดังนั้นการจัดทำรายวิชาภูเก็ตศึกษา จึงเป็นรายวิชาที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองบนพื้นที่เกาะ โดยจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม ความเป็นพลเมือง “ตงห่อ” ความเป็นพลเมืองสากล และความเป็นพลเมืองดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่ นำไปสู่การจัดการเรียนการสอน ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม หรือบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ และระดับชั้นนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองบนพื้นที่ภูเก็ตที่สะท้อนให้เห็นการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองที่อยู่ในพื้นที่เกาะด้วยการปลูกฝังผ่านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร.
- จารุณี คงกุล. (2561). วัฒนธรรมข้ามชาติในจังหวัดภูเก็ต. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**. 21(39), 110-121.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). “แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย” ใน สรัสวดี อ๋องสกุล และโยชิยุกิ มาซูฮารา. (บรรณาธิการ). **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2547). **ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). **องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง และนิติกร แก้วปัญญา. (2564). การบ่มเพาะมารยาทดิจิทัล: วิธีสอนออนไลน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นพลเมืองก้าวหน้าในห้องเรียนสังคมศึกษาเสมือนจริง. **วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย**. 6(1), 204-214.

- ฤดี ภูมิภูถาวร. (2550). **ภูเก็ต. ภูเก็ต: ภูเก็ตบุลเลตินจำกัด**.
- ธราธร รัตนฤมิตสร. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/travel/1085960>.
- นุพงษ์ กงพิมพ์. (2563). **ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปาลิดา พุทธประเสริฐ. การศึกษาสร้างชาติสิงคโปร์ ประวัติศาสตร์จุดเริ่มความเข้าใจ “เศรษฐกิจ-การเมือง” นำอาเซียน. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.tcijthai.com/news/2015/3/scoop/2275>. 2558.
- พราวพรรณ พลบุญ และนิศากร ทองนอก. (2563). **โครงการ “การสร้างพลเมืองคุณภาพ Smart citizens สู่สังคมญี่ปุ่น 5.0 : กรณีศึกษาการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา**. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- เลิศพร อุดมพงษ์. (2560). **การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship Education) ในการส่งเสริมบทบาทของภาคพลเมืองในการเมืองระบบตัวแทนแนวทางที่ยั่งยืนผ่านประสบการณ์จากต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สภาการศึกษาจังหวัดภูเก็ต. (2557). **คุณสมบัติการเป็นตงห่อ**. สภาการศึกษาจังหวัดภูเก็ต.
- สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรชา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2560). **หลักคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง**. **วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. 28(1), 207-217
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดภูเก็ต. รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดภูเก็ตประจำปี 2565. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://phuket.m-society.go.th>.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2564). **ก้าวข้ามวาทกรรมสู่พื้นที่ความรู้: จุดตัดของข้อถกเถียงทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://phuketpao.go.th/frontpage>.

- Alviar-Martin, T., & Ho, L. C. (2011). "So, where do they fit in?" Teachers' perspectives of multi-cultural education and diversity in Singapore. **Teaching and Teacher Education**. 27(1), 127-135.
- Fine Arts Department. (1999). **Thalang, Phuket, and Andaman West Coast: Archeology, History, Ethnic and Economy**. Bangkok: Amarin Printing Group.
- Fine Arts Department. (2001). **Phuket Culture, Historical Development, Identity and Wisdom**. Committee on Documentation and Archives: Board of Directors in An Arrangement of 74th Anniversary Celebrations of His Majesty King Bhumibol Adulyadej on December 5, 1999. Bangkok.
- Ho, L. C. (2009). Radiatively inefficient accretion in nearby galaxies. **The Astrophysical Journal**. 699(1), 626.
- Hoskins, B. (2007). Measuring Active Citizenship: A comparison of current developments in international surveys. **Social Indicators Research**. 90(3), 459-488.
- Law, W. W. (2004). Globalization and citizenship education in Hong Kong and Taiwan. **Comparative Education Review**. 48(3), 253-273.
- Moon, S. (2010). Multicultural and global citizenship in a transnational age: the case of South Korea. **International Journal of Multicultural Education**. 12(1). 1-15.
- Otsu, K. (2013). Recent developments in civic education: The case of Japan. **Civic education in the Asia-Pacific region**. 70-92.
- Shiu-Hing, L. (2001). Citizenship and participation in Hong Kong. **Citizenship Studies**. 5(2), 127-142.
- Uclés, M. L. (2019). Redefining democracy in El Salvador: new spaces and new practices for the 1990s. In **Latin America Faces the Twenty-First Century** (pp. 142-157). Routledge.
- Wood, G. K., & Lemley, C. K. (2015). Mapping cultural boundaries in schools and communities: Redefining spaces through organizing. **Democracy and Education**. 23(1), 3.